



De therapie der hoop.

Je bent niet in orde, vriend! Ik merk het wel. Je hebt al een poosje gescharreld met leverpilletjes, je hebt het een of ander tonicum geslikt, maar zonder resultaat. Je pijnigt je af met de vraag wat je eigenlijk scheelt, maar je kunt er geen antwoord op vinden. De dokter heeft je ook niet kunnen helpen, hij heeft dat eenigszins teleurstellend resultaat van zijn onderzoek aan je medegedeeld: dat je niks mankeert. Maar je mankeert wel wat, dat voel je maar al te goed. Je voelt je loom, je hebt nergens zin in, je bent ook wat prikkelbaar tegen je omgeving. Je hebt last van het zuur, niet van maagzuur, maar laat ik het zoo zeggen: van humeur-zuur. Het brandt op je ziel, daar zijn beste mensen die je — ik weet niet waardoor — irriteren. Je kunt de voormannen niet echt eerlijk meer bewonderen, je hebt niet één held meer. Je voelt het leven zoo saai, zoo monotoon, je leeft zoo'n routine-leventje van den ééne dag in den anderen, maar de spanning, het vuur is er uit.

Ik denk dat ik begrijp hoe het komt. Je hebt zeker ook vier kruisjes achter je naam net als ik. En met vier kruisjes ben je oud in deze tegenwoordige samenleving, een heel oude bok. Ik weet wel, er zijn uitzonderingen, er zijn mensen, die na de vijftig professor, ja, na de zeventig nog minister worden. Daar zijn oudjes, die de jongeren beschamen. Maar zoo is de gewone gang van het leven niet, je bent vroeg op je maximum tegenwoordig en dan ga je aftellen, steeds verder aftellen. Niks lekker, hé, vriend!

Ja, vroeger was dat een tikje anders. Dan was je op je twintigste nog maar een snoljonge, op je dertigste een broekje. Tusschen de veertig en de vijftig wiegde je nog je kooters. Zoo van den buitenkant zag je d'r heel wat ouder uit dan wij in onze colbertjes, je had een pandjas aan, je droeg een rechtvaardig zwart dasje. Een punt- of ringhaard, misschien zelfs een paar bakkebaardjes sierden je wangen en je kin. Grapjes maakte je niet, dat liet je aan het jonge volkje over. Daar waren zoo in de gemeente maar enkele grappige mensen, een enkele die het mócht zijn en een paar anderen die het niet mochten zijn en daarom geen schijn kans hadden, om in de diakenbank te komen. Ja, het was heel wat stijver dan tegenwoordig, ook weleens wat onnatuurlijk, het zij toegegeven. Toch was de man met de bakkebaardjes, die kinderwiegende voorzaat van ons, veel jonger dan wij ons voelen. Want die man had perspectief in zijn leven. Als hij vijftig werd dan kwam hij in den leeftijd van de bestuursleden, hij begon met algemeen adjunct of tweede bibliothecaris en de heele familie was er gelukkig mee. Wat een jong diakentje! zeiden ze als onze voorzaat op zijn vijftigste in de diakenbank stapte! En wat kan hij al aardig collecteren!

Tegenwoordig schijnt onze toekomst veel sneller afgesloten. Wij schrijven op ons zestiende jaar ingezonden stukken, gaan op ons achttiende uit spreken, op ons vijftienvijftigste zijn wij beroemd en na ons vijftienvijftigste zegt men: wie is die oude heer? Wij zouden hem wel op tal zetten! zeggen de mensen van een dominee, want hij is een baas op den stoel! Maar zie je, hij is al achter in de dertig, hij is veel te oud! Jammer! Ja, jammer voor den dominee, voor den meester, voor u en mij. Daar loopen wij met onze gladde wanggetjes, in onze fantasie-colbertjes, met onze wat geforceerde jongensachtigheid soms en ze vinden ons oud en wij voelen ons oud. Mannen en vrouwen, elk op zijn wijze. Wat zullen wij er aan doen? Wij kunnen den tijd niet terugzetten. Als wij een haard laten staan en een zwarte jas aanschieten, zijn wij daarmee niet geholpen. De vormen van het leven zijn niet onveranderlijk, gelukkig niet. Maar de verandering moet niet komen van buitenaf, maar van binnenuit. Kijk eens, vriend, ik geloof dat ik wel raad voor u weet. Men beschouwt u als oud, gij gevoelt u zoo'n beetje aan het eind van uw mogelijkheden. Gij beweegt u als het ware met langzame schreden naar uw pensioen of emeritaat toe. Stap — stap, stap — stap, stap — stap.

Wacht eens even.

Zou de Heilige Geest óók zoo over u denken? Zou Die u ook oud vinden en u beschouwen als iemand, die aan het eind van zijn ontwikkeling en aan de grens van zijn mogelijkheden gekomen is? Welnee, man! Als je zoo dat landerige gevoel hebt van een arrivée te zijn, dan fluistert de Heilige Geest zoo beschamend en tegelijk zoo kostelijk vertroostend: Mensch, ge zijt er nog lang niet! Hij leert u verwachten, begeeren, bidden, hopen. Hij brengt uw geest in actie en uw ziel in spanning. Bedroef Hem dan niet met uw gemopper, met uw geklets, met het gezeur van de mensen, maar laak — zooals de Catechismus zoo mooi zegt — de Heere door Zijn Geest in u werken. Liefde en ijver zullen blaken, waar reeds alles scheen verkwijnd! En de HEERE zal met uwe hoop wezen! N. B.

deze richting de uitdrukking „mystieke symbolen” op, aldus Suicerus.

Om kort te gaan, symbolen der kerk behoeven nog geen kenteekenen der ware kerk te zijn, al zijn haar kenteekenen, voor wie (nog eens) ze onderscheiden kan, meteen (voor zijn geestelijk oog waarneembare) symbolen. Een symbool kan iedereen zien, ook al kan niet iedereen zijn zin, zijn spraak, zijn tendenz, zijn bewijskracht verstaan. Een kenteeken daarentegen kan niet iedereen zien, daarvoor is een geoeftend oog noodig. Dat een instituut doopwater gebruikt (symbool) ziet ieder; of zij het recht gebruikt (kenteekening), dat ziet alleen wie er over meepraten kan. Als in de eerste gemeente wonderen gebeuren (symbolen), wonderen, die men van alle kanten zien en waarnemen kan, dan zijn die wonderteekenen voor wie eenmaal in de pinkstergemeente de ware kerk ziet, symbolen, en voor hem meteen kenmerken (notae) der kerk, tegenover het Jodendom, dat op den Pinksterdag verlaten werd door den Heere, die vuurtongen gaf niet op de sanhedristen, maar op de visschers, die met den Nazarener geweest waren. Maar die wonderteekenen zijn „zonder meer” nog geen kenmerk der kerk; hebben later ook niet de secten zo gekend? en zal de antichrist niet wonderen en teekenen doen? en zijn er in Möttlingen geen al of niet werkelijke wonderteekenen? Sporen der kerk zijn nog geen kenteekenen; de voetstappen des Heeren kunnen ergens geweest zijn, maar Hij kan elders heen verhuisd zijn, om met Calvijn te spreken. Als de antichrist, de pseudo-profeet, wonderen doet, zal men kunnen zeggen: de symbolen der kerk zijn bij hem. Maar de kenmerken zijn er niet. Reeds Gregorius de Valentia, jezuleet, wees in die richting.¹⁾

Dit heeft men te bedenken, ook bij de lezing van Calvijn. Bij hem zijn symbolen dingen, die men met de zintuigen waarnemen kan. Zoo is de handoplegging een symbool²⁾. Als Elia zich over het doode kind van de weduwe van Sarfath uitbreidt (1 Kon. 17: 21) of als Paulus het doet ten aanzien van den jongen Eutychus, die uit het venster gevallen was en dood opgenomen was (Hand. 20: 10), dan is dat een symbool. Maar wie zal vandaag verlangen, dat een dominee met zijn gestorven kerkleden zoo handelt, om straks, als het niet gelukt, te beweren, dat de kenmerken der kerk bij dien dominee afwezig zijn³⁾? De zalving met olie bij zieken is een symbool, maar wie wil beweren, dat men à la Möttlingen daarvan een „kenmerk” (nota) der ware kerk dient te maken⁴⁾? Calvijn zelf waarschuwt tegen zulke misvatting in betrekking tot het symbool der zalving met olie; men dient wel de kenmerken (notae) der kerk na te jagen, en te vertoonen, anno 1940, maar dit symbool niet⁵⁾. Zoo is de besnijdenis een symbool geweest⁶⁾, en alweer, de zalving met olie⁷⁾, en de ceremoniën zijn het⁸⁾, en de sacramenten⁹⁾, en het doopwater¹⁰⁾, alsmede het avondmaalsbrood¹¹⁾. De doop is een symbool der reiniging; wordt hij opgenomen in een verband van leer en belijdenis, waarin wij hem dus recht toonen te gebruiken, dan wordt zijn recht gebruik kenteekening (nota)¹²⁾. Men moet trouwens bedenken, dat in Calvijn's dagen het woord sacrament meer zichtbare teekenen aanduidde, dan bij ons tegenwoordig; zoo is ook de paradijsboom, de boom des levens, symbool, hetgeen voor de sacramentale teekenis heeft¹³⁾. Wij dragen onze symbolen, zooals soldaten hun uniform¹⁴⁾. Het sacrament is een zichtbaar woord, daarom kan het ook symbool zijn¹⁵⁾. Op het zichtbaar-zijn komt het telkens weer aan¹⁶⁾; daarom hebben juist de ceremoniën (Israël, Rome) zoo betekenisvolle plaats onder de symbolen¹⁷⁾.

Rekent men nu met die gewone hanteering van het woord „symbool” bij Calvijn, en houdt men dus vol, dat wel de „kenteekenen” (voor den goeden verstand) „symbolen”, maar „symbolen” der kerk nog geen „kenteekenen” zijn¹⁸⁾, dan kunnen alle plaatsen, waarin Calvijn over „symbolen” en „kenteekenen” der kerk handelt, gemakkelijk worden gelezen.

En dan zal men niet meer heenglijden over het toch werkelijk niet onbetekenend onderscheid, dat Calvijn in de bekende passage van Inst. IV, 2, 12 aanbrengt in zijn woordenkeus. Voorzover onder het pausdom nog „een stuk of wat” (aliquot) „symbolen” der kerk zijn overgebleven, wil hij daarin gaarne de sporen van Gods werk erkennen (net als wij allen het doen, wij Gods verbond nimmer weg was). Maar de eigenlijke notae (de eigenlijke kenmerken), waarover Calvijn „voornamelijk” gesproken heeft, en die het hart raken, en het kort begrip zijn van de kerkleer, die zijn er niet.

Eigenlijk begrijp ik niet, hoe dr de Bondt, en ook prof. Hepp, in zijn adhaesiebetuiging aan dezen medewerker, zich zoo hebben kunnen laten gaan, door kalm te beweren, dat Calvijn de woorden „symbool” en „kenmerk” (nota) zonder enig verschil gebruikt. Dat dit misgezien moet zijn, blijkt nog hieruit:

a. Calvijn spreekt van „aliquot” (een stuk of wat) „symbolen” der kerk. Dat kán, als men symbolen opvat, zoo, als wij hierboven hem hoorden doen. Maar wie spreekt er van „een stuk of wat kenmerken der ware kerk”? Wie, die met Calvijn ze eigenlijk tot twee harleiden: niet maar prediking, doch zuivere prediking; niet maar sacramenten, doch recht gebruik der sacramenten? Wil dr de Bondt eens zeggen, hoe ik, als er maar twee kenmerken der kerk zijn, kan zeggen, dat er ergens een stuk of wat zijn overgebleven? Bellarminus weet daar wel raad op, want die breidde het getal tot 15 uit. De gereformeerden hebben evenwel daar genoeg tegen gestreden. Het

woordje „aliquot” had dr de Bondt en prof. Hepp moeten waarschuwen. Bij onze opvatting van „symbolen” heeft men er niet de minste moeite mee; bij Rome zijn nog doopwater, avondmaalsbrood, er gebeuren krachten, er zijn ceremoniën, enz. enz. Maar dat zijn geen kenteekenen der ware kerk tegenover de valsche; óók de secten hebben symbolen der kerk, doch haar merkteekenen niet.

b. Calvijn zegt, dat bij Rome een stuk of wat van die „symbolen” zijn gebleven, die een „efficacia” hadden, d.w.z. een krachtadigheid, een uitwerkingskracht, welke tot op het (vroeg) jaar, waarin Calvijn zijn Institutie schreef, noch de Satan, noch de menschen konden verwoesten. Dat ziet natuurlijk op allerlei: er wordt nog gepreekt (symbool), hoewel niet recht, er worden nog ceremoniën gebruikt, die het Woord willen aandringen, er zijn nog dienende handelingen voor zieken, stervenden, etc. Het ziet op allerlei, en met name op den doop, zooals de Jezulieten, die ik aanhaalde, bijzonder goed begrepen hebben; Calvijn wijst er onophoudelijk op, dat God de Heere in de donkere dagen der Middeleeuwen Zijn verbond niet heeft laten liggen, Zijn wereld niet zoo heeft laten verkommen, dat er geen kerk en geen volk Gods meer zijn zou. Maar nu de Reformatie bezig is zich te voltrekken, nu dwingt God tot de groote Entschelding. „Efficacia”, krachtadigheid, krachtadige werking, dat is een term, die men met name aan de „symbolen” der kerk verbindt, en aan de sacramenten. Maar het recht GEBRUIK der sacramenten, daarover gaat het bij de „notae” (kenmerken, merkteekenen). Dat GEBRUIK der sacramenten heeft de Satan wel degelijk verwoest, en de menschen ook. Vandaar juist, dat Calvijn de symbolen der kerk weer redden moest uit de handen van Satan en menschen. Heeft dr de Bondt, heeft prof. Hepp er ooit van gehoord, dat de kenmerken der kerk „efficacia” hadden? Ik denk het niet.

Slotom: wat ik indertijd dr de Bondt „op een briefje” gaf, dat geef ik hem nog op een brief. Hij leze Calvijn voorzigtiger, en prof. Hepp doe desgelijks. En bewere niet, zonder (eigen) bewijs.

K. S.

¹⁾ Gregorius de Val., a.w. 181/2

²⁾ 7, 628.

³⁾ 7, 629.

⁴⁾ 7, 631.

⁵⁾ 7, 631.

⁶⁾ 7, 684.

⁷⁾ 2, 1080, Inst. IV, 19, 20.

⁸⁾ 2, 1084, Inst. IV, 19, 25.

⁹⁾ 7, 618.

¹⁰⁾ 7, 620.

¹¹⁾ 7, 624.

¹²⁾ 2, 962, Inst. IV, 15, 1.

¹³⁾ 2, 949, Inst. IV, 14, 12.

¹⁴⁾ 2, 950, Inst. IV, 14, 13.

¹⁵⁾ 2, 944/5, Inst. IV, 14, 6.

¹⁶⁾ 2, 956, Inst. IV, 14, 19.

¹⁷⁾ 55, 99.

¹⁸⁾ Merkwaardige overeenkomst der bestrijding van dr Kaajan, en van dr De Bondt. Eerstgenoemde bedacht niet, dat als roomschen afgodendienaars zijn, daarom afgodendienaars nog geen roomschen zijn; de tweede veronachtzaamde, dat kenmerken wel symbolen, maar symbolen daarom nog geen kenteekenen zijn.

DE PLURIFORMITEIT EN ONZE SYNODES. (II.)

Na hetgeen we in ons vorig artikel opmerkten, vraagt thans dr Buizer's gravamen zelf de aandacht. Prof. Dijk herinnert (alinea 14—18) er aan, dat de Leeuwarder synode uitsprak, niet in te stemmen met de „uitlegging”, die dr Buizer gaf van de artikelen der confessie, rakende de kerk.

Wat was die „uitlegging”?

Op bl. 48 van het „Rapport aan de classis Middelburg inzake de kwestie ds J. B. Netelenbos” lezen we, als bijlage, een stuk van dr Buizer, waarin hij letterlijk het volgende opmerkt:

„Wanneer we deze belijdenis van onze vaders overnemen, beteekent dat dus m.i., dat wij belijden een geïnstitueerde kerk, die de eenige, ware kerk is, waar buiten geen zaligheid is, en die eenige, ware kerk moet dan voor onzen tijd natuurlijk zijn onze Gereformeerde Kerk. Dan is er niet pluriformiteit, niet veelheid van ware kerken, maar slechts een tweedheid: de ware en de valsche kerk, en moet die tweedheid door Gereformeerde leeraren gepredikt en door alle Gereformeerden beleden worden. Dan is er voor wie b.v. in het stuk der uitverkiezing niet met onze Belijdenis instemt en standvastig weigert zich bij de ware, d.i. de Gereformeerde Kerk te voegen, consequent genomen geen zaligheid, en is er met hem geen gemeenschap der heiligen mogelijk. En is zoo iemand lid onzer kerk, dan moet ten slotte het Banformulier over hem uitgesproken worden, dat, behoudens berouw en bekeering, tegelijk uitsluit van de geïnstitueerde kerk (door wering van de sacramenten) en van de gemeenschap van Christus.

„Tegen den hiervoren onschreven belijdenisinhoud en de daaruit voortvloeiende consequenties voor de toepassing der kerkelijke tucht acht ik mij om des gewetens wille verplicht bezwaar in te brengen, wijl zij m.i. in strijd is met den geest van Christus en weigert de leidingen Gods met Zijn (algemeene) Kerk te erkennen.”

Tot zoover Buizer's „uitlegging” der artikelen.

Nu zal het toch duidelijk kunnen zijn, dat deze uitlegging der artikelen 27 vv. der confessie geen werkelijke uitlegging is. Want de belijdenis heeft bij de kerk nooit gedacht aan een in zich zelf afgerond en verder rechtens geïsoleerd blijvend instituut van één bepaald land, laat ons zeggen: de Gereformeerde Kerken in Nederland. Het feit, dat in den reformatie-

(Zie vervolg op blz. 206.)

H. M.

VEN

(II.) Ant-

chen „sym-
ing van de
i-bestridders
gezien werd.
kan) altijd
og lang niet
valsch). Een
w, maar op
d verzorgen,
echtbreuk,
avondmaals-
mbolen der
zuivere
en overeen-
smus, kerk-
kenmerken
gezelschap
ool der ge-
k, het goed
erk van de
of ku-klux-

i. Een goed
rieden week
(teeken) en
maakt ook al
anquitor en
teeken, sym-
aal. Uit het
s) kan niet
het tweede
-M. Gargon,
an den gan-
de kerk
a de stof-
t: hetgeen
water in
p, en van de
tisbrood
s vleesch
woordig is.”
i: αμβολον
i” (αμυλον)
daten onder-
bruiiken het
enen bij de
wijn bij het
hebben be-
um en bloed
meen heeten
us), ook de
k het avond-
en ook, vóór
s, vatten in

tijd gestreefd werd naar contact met voorloopige instituten in andere landen, en gepoogd werd, daarop in te werken, en bij verdere fixatie van het kerkelijk leven een woord mee te spreken, en zoo mogelijk de kerken in bepaalde streken of landen te vereenigen in één band, is reeds genoegzaam bewijs, dat er niet aan gedacht is, aan één land de ware kerk te binden, of ze in één landelijk of regionaal instituut op te sluiten. Art. 27 wijst die gedachte letterlijk af, en art. 29 toont, dat het meenens is.

Het is nu maar de vraag, welken kant men dan verder met deze nuchtere werkelijkheid uit wil.

Sommigen, o.a. prof. Kuyper in vroegere „Heraut“-artikelen, gaan er mee den kant der „mystieke“ kerk uit. Ze zeggen: in art. 27 is een soort van onzichtbare, mystieke kerk bedoeld. Een mystiek lichaam van Christus. Daarmee kan ik het niet eens zijn; de woorden der belijdenis, en de eenheid van het subject der verschillende aan de kerk gewijde artikelen, weerapreken m.i. deze „uitlegging“ op het duidelijkste. Als dr. Bulzer daartegenover wijst op het feit, dat in de verschillende artikelen over de kerk, de kerk steeds dezelfde is, ben ik het daarmee eens. Niet met de „uitlegging“ van „De Heraut“, op dit punt.

Maar dat beteekent nog geen aanvaarding van de „uitlegging“, die dr. Bulzer zelf gaf. Want deze vergat, wat helaas ook nog wel eens anderen voorbij zagen, dat n.l. het instituut der kerk nog altijd in wording is. Dat is het element, waarop ik telkens weer wees, en zal blijven wijzen, ook al heeft prof. Hepp in besloten, maar toch semi-publieke vergaderingen in het gebouw der Vrije Universiteit gemeend, daartegen bezwaar in te moeten brengen, dat niemand oververtellen mocht. Voor het besef der reformatoren was het kerkelijk instituut nog lang niet af. Het werd. Het groeide. Die groei moest doorgaan; de Reformatie zelf nam tientallen jaren in beslag, en Calvin heeft het einde niet gezien; God sloot zijn oogen in een periode van nog steeds doorwerkende Reformatie. Maar dat de Reformatoren „hun“ instituten naar elkaar toe wilden laten groeien, en het voorloopigheids-instituut, dat hier en daar en ginds was verzezen, wilden associëren met andere, die evenzeer slechts voorloopig waren, dat blijkt b.v. uit de poging tot samenwerking en uit de bereidheid tot (zoolang het mogelijk was) onderteekening van elkaanders confessie, en wat dies meer zij.

Terwijl dus de één de aanpassing van de belijdenis en de bestaande praxis zoekt in een mystiek-making der kerk, daar zoekt de ander ze in de beweeglijkheid van het instituut. Bij deze laatste poging tot oplossing der moeilijkheden heeft men het voordeel, dat men van die mystiekmakerij geen last heeft; dat het instituut zijn volle waarde houdt, en geen oogenblik van de kerk en haar van Godswege opgedragen arbeid kan worden geabstraheerd. Dat men de kerk voortdurend aan het correspondeeren zet; maar dan niet in naam van een onzichtbaar mystiek lichaam van Christus, doch ter bereiking van het groote, breede instituut.

Leest men tegen dezen achtergrond de desbetreffende artikelen der confessie, dan zal niemand beweren moeten, dat een Schot moet zeggen: buiten de Schotsche kerk geen zaligheid, een Fransman: buiten de Fransche niet, een Nederlander: buiten de Nederlandsche niet.

Staat er niet trouwens, dat het met de zichtbare eenheid der kerk, en haar naar buiten optreden met de vaandelen des heils soms treurig geschapen is? terwijl toch de kerk gebleven is? En als dus dr. Bulzer, dit alles vergetende, meent aan de belijdenis een consequentie te moeten opdringen, die toch nooit in haar bedoelingen kan gelegen hebben, en die er ook nergens staat, dan kan men met „Leeuwarden“ zeggen: die „uitlegging“ aanvaard ik niet, zonder daarmee in te stemmen met hen, die de pluriformiteit „der kerk“ in den door dr. A. Kuyper daaraan gehechten zin voorstaan.

Bulzer's fout ligt in het verkeerd-vervoegen van het werkwoord institueeren, in den voltooid-tegenwoordigen tijd: de ge-instituëerde kerk. Hij komt er zoo niet uit.

Die van anderen ligt in het niet meer vervoegen van dit werkwoord (de mystieke kerk); zij komen er ook niet uit.

De oplossing ligt in het wel vervoegen, maar dan anders vervoegen van het werkwoord institueeren. Onvoltooid tegenwoordige tijd. Deze vóórlop.

K. S.

„GOUD WAARD“, — VOLGENS DR. H. KAAJAN.

Inzake de pluriformiteitskwestie zijn we verseld geraakt in de periode van de guerrilla. Op hetgeen ik opmerkte wordt door enkele andersdenkende broeders niet ingegaan voor wat betreft de hoofdvragen. Slechts op enkele details komt men af; en niet zoodra meent men vasten grond onder de voeten te hebben, of men zegt: ziedaar, ziedaar; en als K. S. zich nu eeren wil, dan neemt hij wat hij schreef terug. Ik zou in allen ernst willen vragen: geloof U, bij eenig nadenken, dat, indien al op die enkele puntjes het gelijk aan Uw kant zou zijn, daarmee ook maar in het minst was aangeraakt, wat ik voorts schreef, en door U met geen vinger aangeroerd is?

Inmiddels, we willen wel luisteren. Daartoe vermelden we eerst, wat „De Heraut“ opmerkte, en vervolgens, wat dr. H. Kaajan daaraan vastknoopte. Men herinnert het zich: het ging over de kwestie, of, als Knox Calvin vraagt over het doopen van onechte

kinderen, kinderen van geëxcommuniceerden, en van „afgodendienaars“, met die laatste „roomschen“ waren bedoeld. In dat geval zou dus door Calvin's toestemmend antwoord een vrijbrief gegeven zijn voor het doopen van roomsche kinderen zoo ongeveer naar den regel: doopen, wat in het doophuis komt. Ik stelde daartegenover, en op grond van wat in Knox' brief zelf stond, en op grond van wat Calvin antwoordde, en op grond van wat ik uit de geschiedenis van de reformatie in Schotland ophaalde, dat men geen recht had, die „afgodendienaars“ als roomschen te bestempelen.

Nu heeft „De Heraut“ aangaande dit geval het volgende opgemerkt (we citeren letterlijk):

„Laat ons ten overvloede hier nog aan toevoegen, dat, toen op de Synode te Emden dezelfde vraag aan de orde kwam, door de broeders te Keulen ingezonden, of „het toegelaten is eens Papisten“ kind te doopen“, de Synode verwees naar hetgeen de broeders van Genève hiervan geschreven hadden. Het antwoord nu luidt, dat, al was het het allerzekerste alleen kinderen te doopen, waarvan de vaders lidmaten der kerk waren, men daarom toch de kinderen van Papisten niet moest uitsluiten van den doop. „Dergelijk antwoord, zeggen ze, hebben wij aan die van het Rijk van Schotland gedaan, als ze ons advies over deze zaak begeerd hebben.“ Ook hieruit blijkt wel afdoende, dat met deze afgodendienaars Papisten bedoeld werden, die geen lid der Gereformeerde Kerk waren.“

Tot zoover „De Heraut“.

Dr. H. Kaajan in „Utr. Kb.“ is hiermee zóo ingenomen, dat hij schrijft:

Deze opmerking van prof. H. H. Kuyper is goud waard en het zal prof. Schilder eeren, als deze nu zijn ongelijk erkent.

Tot dusverre.

Aan dr. H. Kaajan zou ik willen antwoorden; met genoegen zal ik op elk detailpuntje, al is het nog zoo bijkomstig, ongelijk bekennen, zoodra ik overtuigd ben. Eerder echter niet. En wijl dit thans het geval niet is, om na te noemen redenen, solliciteer ik ditmaal niet naar Uw verzekering, dat ik me heusch heb geëerd.

Wel geloof ik, dat het dr. Kaajan zal eeren, als hij zijn lezers doorgeeft, wat ik nu zeggen ga. Het is niet minder dan dit: dat „De Heraut“ door het verhaal, dat het blad doorgaf, de historische feiten heeft verwrongen, door van wat werkelijk gebeurd is een zóo tendentieuze „weergave“ te bieden, dat het „bericht“ zelf als onwaar af te wijzen is, en dat dr. H. Kaajan, vóórdat hij zulke berichten „goud waard“ noemt, beter doet, ze eerst maar eens te controleeren.

Hetgeen ik heb aan te toonen, natuurlijk.

Volgens „De Heraut“ hebben de broeders van Keulen de Emden synode de vraag voorgelegd, „of het toegelaten is eens Papisten kind te doopen“.

Het kind van een Papist.

Wie leest dit anders dan zóó, dat in het algemeen gevraagd werd: mag men roomsche kinderen doopen?

Als ik zeg: mag men een kroeghouder toelaten ten avondmaal, een spoorwegaarbeider (met verplichting tot werk op Zondag) toelaten tot de openbare belijdenis, dan denkt iedereen aan kroeghouders in het algemeen, aan spoorwegarbeiders in het algemeen.

Niemand denkt dan aan een zeer bepaald kroeghouder, b.v. één, die een nadere verklaring heeft afgelegd, niemand aan een zeer bepaald spoorwegaarbeider, die b.v. op het principiële punt zich verklaard heeft.

Zoo denkt ook niemand, die „De Heraut“ leest, aan een zeer bepaald papist, iemand, die over den gereformeerden doop zich nader had uitgesproken.

Helaas, wie aldus „De Heraut“ leest, en dan in goed vertrouwen daarop af zou gaan, die is op een dwaalspoor gebracht. Want de vraag, uit Keulen aan de Emden synode gelegd, handelde niet over „papisten“, maar over een zeer bepaald papist.

Ten bewijze halen we hier aan de Acta der Synode te Emden, 4—13 October 1571, opgenomen in „Acta van de Nederlandsche Synoden der zestiende eeuw, verzameld en uitgegeven door F. L. Rutgers“, 's-Gravenhage, Nijhoff, 1889, 42 v. Daar²⁾ lezen we, op bl. 92 (bijzondere vragen):

Op de tiende vraag der Broeders van Keulen, of het toegelaten is eens Papisten Kind te doopen, WELKE BETUIGT, DAT DIE FORME DES DOOPS, DIE IN DE GEREFORMEERDE KERKEN IS, HEM REINDER DUNKT TE WEEZEN, DAN DIE WELKE IN HET PAUSDOM IS GEBRUIKT? is geantwoordt, dat die hierin voldaan begeert te wezen, die neem een Copie van het geene de Broeders van Genève hier van geschreeven hebben.³⁾

De lezer is nu natuurlijk verlangend geworden, te weten, wat dan „de broeders van Genève hiervan geschreeven hebben“. We vinden het vermeld op bl. 93 v. Letterlijk schrijven we het stuk over:

„Het beste ende aldersekerste is geen kinderen tot den doop toe te laten oft t'ontfangen, dan van welken die Vaeders lidmaten des lichaems der Kerken zijn, ende voorwaer het is den Ordinaris Regule diemen in deser saecken behoort te gebruiken; nochtans om die te seer strengheijt te maeltigen in deser saecken, soo moet men alijt hierop acht nemen, dat Godts verbondt sich strecket tot in het duytsenste geslacht, niet om

alsoo ouerhoop allerly kinderen diemen te doopen anbielt t' ontfangen, onder het deexsel dat die voorouderen daer van, van ouer duyssent jaeren geleden Christenen geweest zijn, maer well om door goeden ende behoerliken middel, tot der Kerken wederom aen te nemen ende te voegen, t'gene dat daarvan vervremt is geweest; maer nu sijn die middelen verscheiden ende menigerleij, nae dat die omstandigheden verscheiden ende menigerleij zijn. Want waert saecken, dat Godt sijnen vervallen Kerken wederom belieffde op te richten, ende dat die Ordinaris bedieninge des doops (welcke heden s' daeghs de vijanden der waarheijt misbruicken) wederom gestelt were in handen vanden oprechten herderen, all waere het schoon dat veele lyden noch soo haest niet gereformeeft oft bekeert ende herboeren waeren, soo en soude men nochtans sulcker lyden kinderen (dien der Kerken toe koemen) van den doop niet moegen affsluyten: Want men en soude den seluegen niet alleene te kort doen, maer oock die gemeenschap der geloeygen, ende der beloften Godts. Dergelijcke Antwoorde hebben wij aen die vanden Rijke van Schotland gedaen, als sij ons advijs ouer dese saecke begeert hebben. Item ter plaetzen daer die Kerke onder den Cruyce schijft oft affgeondert ende verborgen is: Indien daer die ouderen der kinderen noch soo swack ende bevreesd zijn, als dat sij hun tot der gemeente niet en derven begueuen, Offt, noch rouw, ende ongeschick zijnde hun niet buijgen en willen onder het jock Jesu Christi, ende daer en tusschen nochtans eenige van haere vrienden last ende macht geuen van haer lyden kinderens aen te bidden, om in aller behoerlickeij ende suijverheijt gedoopt te worden, soo en is daer geen oorsaecke noch redene die verhinderen mach die selve kinderens angenoemen te wordene, behaluen dat die Peters ende Meters, oft die getuijgen des doops haer verbinden in desen haeren Ampte ende plicht hen seluen getrouwelicken te quijten, oock verseeckeren ende betoegen, dat sij van den ouderen voors. volle last ende bewillinge hebben, van alsuck te doene, Want dat is effen soo veele, Als ofte die Vaeders der voorselder Kinderen, haer vaederlich Recht ende Actie te buijten gegaen ende ouergegeuen hadden in handen van den voors. Peteren ende Meteren etc. Maer soo daer eenich persoon is, die vanden Euangelio gansch niet en weet, ende daerin geheel onverstandich is, soo en wilden wij al sulcker kindt eene niet raden tot den doop aengenoemen te worden, sonder den seluen persoon te doen belouen eerst ende voor all, dat hij gedooegen sall, dat sijn kindt vanden Peters ende Meters t'zijner tijt sall onderweesen ende geleert worden inde suijvere leeringhe des Euangeliums, ende dat hij door sijne vaderliche auctoriteit oft vermoegen t'zelve kindt nu noch nummermeer en sall dwingen of daer toe brengen, dattet wederomme sall koemen ofte gebracht worden totte superstitia ofte auergeloeuicheden des Pausdoms, maer dat hij den seluen kinde veel meer sall vrijheit geuen tho leuen nae die leeringhe des Euangeliums, daer het inne onderwesen is. Indien men in deser saecken den toom langer gaene ende meer toe liet, soo soude d'ambitie oft die vermeetenheit te seere regneren, ende daer soude veele verwoestinghe ende groote ongeschicktheit uijt volgen.“

Tot zoover het lijvige stuk.

We hebben het citaat volledig gegeven, om alle misverstand af te snijden.

We brachten enkele onderstreepingen aan. Als nu de lezers eens blijven staan bij de passage, waar staat, dat men een dergelijk advies gegeven heeft aan „die van den Rijke van Schotland“, dan kunnen we gauw met elkaar klaar komen. Er staat immers duidelijk, dat er heel wat verschil kan zijn in de omstandigheden, waaronder de reformatie zich baan moet breken, en dienovereenkomstig ook groot onderscheid in de manier, waarop men moeilijke gevallen heeft af te wikkelen. Maar wat het geval van Schotland betreft: daár stond de zaak zoo:

a. de vervallen kerk was weer opgericht;
b. de regelmatige doopsbediening was gesteld in handen van de goede (reformatiegezinde) herders;
c. de reformatie was dus doorgevoerd, ook al waren vele personen, juist zooals wij aangaven, nog maar heel langzaam van de dwalingen genezen;
d. hun kinderen kwamen de kerk toe, hetgeen juist hetzelfde was, als wij uit Calvin's brief citeerden, en waarop we grootendeels onze opmerking grondde.

We moeten dr. Kaajan daarom teleurstellen, voor wat onze „eer“ betreft; we houden heelemaal staande, wat we schreven. Temeer, waar het „Artijkel van Geneuen dienende tot een antwoorde op de voors. 10 vraghe der Broeders van Coelen“ (Keulen) natuurlijk heel wat anders is, dan de brief, dien Calvin aan Knox schreef dd. 8 Nov. 1599. Merkwaardige loop van de discussie! Toen ik korthalshalve me strikt hield aan de correspondentie van Knox en Calvin, en de geschriften van laatstgenoemde, zeiden de broeders, die er anders over dachten: u moet uit Schotland zelf uw bronnen halen. Toen ik daarna aan dat verlangen voldeed, kwam men met dit Geneefsch artikel voor den dag, dat weer op ander terrein ligt.

Ik heb op dit punt nog wat meer op mijn hart.

Maar ik zal toch eens even wachten.
Bedrieg ik me niet, dan is de toon van dr. Kaajan — even goede vrienden, overigens — scherper dan eerst.

Ik mag dat wel: het gaat ons om de zaak.

Maar
method
als tien
debatte
Voor
om dr
door di
nale pu
dat het
a. im
b. im
gegeve
Want
die vo
kerk
vroeg
gevoerd
feit v
Men
als pro
nog onl

1) — Cut
2) Ad
Papistae
formam
quam eu
exemplar
conscrip
3) Va
s' — Gravet
eeniging.

„OM
Ds C
te Kam
der Ke
vindt z
Aller
erkent
Maar
der doc
zou doc
Eerlij
met de
geval i
opponer
besprok
ook nie
maar zi
wrevel
blijft l
„kapot“
manier
manier.
Nu v
heb ik
haastig
iemand,
te heb
principi
haar w
pruten
dr Kuy
list, ik
helpt di
bezware
mee tev
als die
wijten;
dr Kuy
inzake
daarin
Ten Ho
man wi
Om n
het was
Maar
zeer wo
in onze
het bes
worden
gerusth
ik, gelf
nog vrij
catechis
op onde
dat ik e
maar n
toch ni
hem ve
schien l
zich we
werkelij
vergiase
In elk
Dijk ga
hij laat
„Maar
name in
van een
niet ve
zeer su
dere
niet te
maar v
voor c
juist h
te pijnl
Me d

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN

Verplichting en verantwoordelijkheid op Staatkundig terrein.

Groens woord van 1840 geldt nog.

„En wat moet... in 't bijzonder de Christen verrigten? Of moet hij wellicht niets verrigten? De handen slap laten hangen, en Gods oordeelen ootmoedig afbidden of werkeloos verbeiden? Ik geloof dat zij wier hart voor den invloed van het Evangelie geopend is geworden, wel verre van zich aan de behartiging der vaderlandsche aangelegenheden te mogen onttrekken, een dubbele verplichting en verantwoordelijkheid hebben”.

Het is zeker niet overbodig in dezen tijd nog eens te herinneren aan deze woorden van Groen van Prinsterer, welke juist een eeuw geleden werden geschreven.

Immers, in Maart 1840 was het, dat de groote strijder tegen ongelof en revolutie zijn „Bijdrage tot Herziening der Grondwet in Nederlandschen zin” het licht deed zien, waarin de bovengeciteerde woorden voorkomen.

In een weekblad als „De Reformatie” is het natuurlijk niet de plaats om in het bijzonder na te gaan, welke wijzigingen naar het oordeel van Groen in de Grondwet moesten worden aangebracht, om deze een herziening „in Nederlandschen zin” te doen ondergaan.

Wel echter is het van belang er nog eens op te wijzen, dat Groen's „Bijdrage” er niet in de eerste plaats op gericht was om aan te dringen op spoedige Grondwetsherziening, aangezien hij van meening was, dat er al heel wat gewonnen zou zijn, indien de Grondwet inderdaad gehandhaafd werd.

Want dat was een van zijn voornaamste grieven, dat de Koning de Grondwet niet nageleefd had, dat de Ministers zich als willoze instrumenten hebben laten gebruiken en dus voor de niet-naleving der Grondwet mede-verantwoordelijk waren, dat de Staten-Generaal zich ontrouwe wachters hebben getoond en voor de rechten van volk en volksvertegenwoordiging niet op de bres hebben gestaan en dat, eindelijk, de natie tegenover het gouvernement de grootste onverschilligheid in de handhaving van haar rechten heeft betoond.

En zoo is het dan ook niet te verwonderen, dat Groen de vraag stelde: „waaruit is deze noodlottige samenwerking ontstaan? waarom is de Grondwet niet gehandhaafd geworden?”

Maar hij wist ook zelf het antwoord wel. De Grondwet was niet gehandhaafd, omdat „een algemeen en onheil-aanbrengend beginsel sterker dan de aard der instellingen en dan de bedoelingen der menschen is geweest”. En de eerste voorwaarde van verbetering in den toestand, waarin ons land destijds verkeerde, was, volgens Groen, de aanneming van echte en Nederlandsche beginselen, omdat slechts hierdoor aan de Grondwet zou kunnen worden gegeven, hetgeen zij behoeftte, n.l.: „geen liberale herziening, geen herziening enkel in schijn, geen afschaffing, maar behoud en verbetering in een antirevolutionairen en christelijk-historischen zin”.

Daartoe waren echte beginselen onmisbaar en die echte, Nederlandsche beginselen werden door slechts weinigen gekend en beleden.

De beginselen der revolutie hadden ook in ons land wortel geschoten, het liberalisme vierde hoogtij en zelfs de Koning is, naar de woorden van Groen, „in zijn Persoon en Huis, meermalen het slagtoffer der liberale theorieën geweest”.

De vruchten van den vrijheidsboom, welke ook in ons land geplant werd, waren wrange vruchten. De goddelijke oorsprong van het gezag werd ontkend, de Kerk werd aan banden gelegd, het onderwijs als Overheidstaak beschouwd, de decentralisatie van bestuur in de Grondwet bepaald, werd in de praktijk allerminst voldoende doorgevoerd.

Is het wonder dat er verzet rees en dat velen, met Groen, de toepassing van de verderfelijke beginselen niet meer wilden? En dat Groen daartegenover een staatsrecht aanpreekt aan het revolutionaire staatsrecht tegenovergesteld, een staatsrecht, waarbij God niet uit den Staat gesloten werd. Een staatsrecht, dat Nederland erkende als een historischen Staat, waarin niet alle vrijheden en rechten door revolutionaire aanmatiging vernietigd hebben kunnen worden; dat Nederland erkende als een Christelijk land, waarin eerbiediging van het Evangelie het recht en de plicht van Overheid en onderdaan is en waar de Overheid, Christelijk of niet, aan deze hoogste landswet gebonden is; dat Nederland erkende als een Protestantischen Staat, als een land, waar het eenhoofdig gezag lang heeft bestaan, een vrij land, waar de rechten van de bijzondere personen en van corporatiën van allerhanden aard geëerbiedigd „en de Natie, zoo dikwerf zij niet onder het juk der Aristocraten gebragt werd, een belangrijken invloed op de behandeling der Staats-aangelegenheden had”.

Ziehier de „hoofdtrekken” van het Nederlandsch

Maar ik krijg nu langzamerhand genoeg van een methode, die weinig vrucht draagt; de methode van: als tien punten behandeld zijn, op één of twee ervan debatteeren, en de rest dan doen vergeten.

Voor ik dus verder ga, wil ik thans even pauzeeren, om dr Kaajan gelegenheid te geven, zichzelf te „eeren”, door dit verhaal aan zijn lezers, voor wat het kardinale puntje betreft, door te geven. En hun te zeggen, dat het bericht, dat hem goud waard was, onjuist was.

a. Inzake het stellen van het probleem.

b. Inzake het reproduceeren van het te Emden doorgegeven antwoord.

Want daar staat letterlijk: het ging om kinderen, die voor rekening van de gereformeerde kerk lagen. Men moge tegen de methode, waarop vroeger de hervorming van overheidswege werd doorgevoerd, nog zooveel bezwaren hebben, maar het feit veronachtzamen mag men niet.

Men moet de kerkhistorie niet verwaarloosen, zooals prof. Hepp, maar dan naar den verkeerden kant, nog onlangs volkomen terecht, bulletinerde.

K. S.

1). Cursivering van De Heraut!

2) Ad decimum fratrum Coloniensium questionem, an licet Papistae ALICIUS infantes baptizare, qui testatur Baptismi formam in Ecclesiis reformatis receptam, sibi periorum videri quam eam quae in papatu usurpatur, Qui sibi satisfieri cupiunt, exemplar aumant articuli a fratribus Genevensibus ea de re conscripti.

3) Vgl. B. v. Meer, de Synode te Emden 1571 (diss.), „Gravendage, Nijhoff, 1892, 254; Werken der Marnix Verening, serie II, deel III, pag. 93.

„OM DE JEUGD DER KERK”.

Dr Chr. W. J. Teeuwen heeft bij de firma J. H. Kok te Kampen een brochure gepubliceerd „Om de Jeugd der Kerk”. Dat wij er enkele woorden aan wijden, vindt zijn verklaring in twee redenen.

Allereerst in het belang van het onderwerp: ieder erkent het.

Maar voorts in het gevaar, dat ook de behandeling der door ds Teeuwen aan de orde gestelde kwestie, zou doodloopen zonder dat dit noodig is.

Eerlijk gezegd, ik was een oogenblik bang, dat het met deze zaak zou gaan, zooals het wel meer het geval is. Iemand zegt wat; een ander, meestal een opponent, brengt hem onder in een zekere klasse; de besprokene wil tot die klasse niet behooren, gelooft ook niet, dat hij zakelijk er toe gerekend worden mag, maar ziet zich toch maar door anderen er in geplaatst; wrovel ontstaat, de discussie verloopt, en — alles blijft bij het oude, behalve dan, dat er weer wat „kapot” gemaakt is; hetgeen soms op de zachtste manier in zijn werk gaat. Meestal zelfs op die zachte manier.

Nu verwijt ik in dezen niemand iets; want daarvoor heb ik de besprekingen van Teeuwen's brochure te haastig doorgevoelen. Ik heb het dus niet tegen iemand, wien dan ook. Ik weet alleen maar stemmen te hebben vernomen, die zeiden: Teeuwen wil geen principiële vorming van de jeugd, de Bonden willen haar wel; er is dus een onverzoenlijke tegenstelling: praten geeft ook al niet meer. Zoo ongeveer als toen dr Kuiper tot zijn criticus Ten Hoor zei: u is nominalist, ik ben realist, dat waren de vaders ook, praten helpt dus niet. Waarmee de voor een deel wel zakelijke bezwaren van Ten Hoor van de baan waren. En waarmee tevens dr Kuiper in dezelfde fout was vervallen als die hij zijn tegenstander (deels terecht) kon verwijten; had laatstgenoemde heel wat opvattingen van dr Kuiper geplaatst in het schema van diens begeerten inzake de solutie der toenmalige opleidingskwestie, en daarin grootendeels ongelijk gehad, Kuiper ging nu Ten Hoor onderbrengen bij de nominalisten. En de man was daar toch heus onschuldig aan.

Om naar de brochure-Teeuwen terug te keeren: is het waar, dat hij geen principiële vorming wil?

Maar dan is de aanhef van zijn brochure toch wel zeer wonderlijk. Hij wijst er op, dat vaak 70, 80 à 90 % in onze groote steden geen belangstelling heeft voor het bestaande jeugdwerk. Enkele mogelijke oorzaken worden dan opgesomd, maar toch nemen die de ongerustheid van schrijver niet weg; waaraan hij, geloof ik, gelijk heeft. Ook het catechisatiebezoek erkent hij nog vrijwel bevredigend te zijn. Prof. Dijk noemde een catechisatiebezoek van 90 %. Ik beken eerlijk, dat dit op onderzoek rustende cijfer mij zeer verwonderd heeft; dat ik evenwel graag buk voor het wel door prof. Dijk, maar niet door mij ingestelde onderzoek; maar me toch niet ontworstelen kan aan den indruk, dat de hem verstrekte opgaven van catechisatiebezoek misschien hier en daar meer met de ingeschrevenen, die zich wel eens vertoond hebben, rekt, dan met de werkelijk trouw opkomenden. Ik kan me natuurlijk vergissen, en als 't zou blijken, zou ik dankbaar zijn.

In elk geval, ds Teeuwen neemt het cijfer, dat prof. Dijk gaf, zonder verder voorbehoud aan. Evenwel, hij laat er op volgen:

„Maar het bedenkelijke is hierin gelegen, dat met name in de groote bevolkingseentra de belangstelling van een al te groot percentage onzer jonge menschen niet verder gaat dan wat de catechisatie toch wel zeer summierlijk biedt. Tot een diepere en breedere beginselstudie schijnt het daar maar niet te willen komen.” „Wel de catechisatie bezoeken, maar verder geen diepere belangstelling voor onze beginselen toonen — maakt dit juist het vraagstuk van die indifferentie niet des te pijnlijker?”, aldus vraagt ds Teeuwen.

Me dunkt, deze aanpak van het thema geeft toch

niet den indruk, dat schrijver de principiële vorming kwijt wil.

En als hij op bl. 16 het heeft over den „jeugd-deputaat”, wiens aanstelling door ds Teeuwen vurig begeerd wordt, dan acht hij diens benoeming gerechtvaardigd „alleen in het feit, dat de kerk de principiële vorming van haar jeugd aan bepaalde organisaties heeft overgelaten”. Vandaar, zoo zegt hij, dat er ook een officiële relatie moet zijn tussen kerk en jeugdorganisaties.

Ik kan dit „vandaar” alleen zoo uitleggen, dat de schrijver de principiële vorming wil gehandhaafd zien; en dat hij om die reden dan ook de bemoeienis der kerken wil zien uitgebreid. Wilde hij de principiële vorming cadeau doen, dan zou eigenlijk naar zijn eigen zeggen heel de grondslag voor zijn verlangen naar een jeugddeputaat zijn weggenomen.

Nu kan men van ds Teeuwen verschillen zooveel men wil. Maar zou het niet goed zijn, de bespreking vrij te houden van een dilemma, die door zijn woorden toch werkelijk niet is opgedrongen, en die niet behoeft te worden gezien als het enige raam, waarin gestemd kan worden over zijn desiderata?

Wat die desiderata dan zijn, kunnen we later onder de oogen zien.

Voor ditmaal volstaan we hiermee.

K. S.

TWEE VRAGEN.

Dezer dagen werden mij enkele vragen gesteld, waarop ik gaarne hier antwoord; hetgeen geen invatatie beteekent tot leverantie der stoffe voor een vragenboek...

De eerste vraag betreft Job 42:5, volgens Statenvertaling: met het gehoor des oors heb ik U gehoord, maar nu ziet U mijn oog. Vragers had wel eens vernomen, dat dit laatste het „mystieke” zien was, als zodanig hooger staande, dan het alleen-maar-hooren.

Dat evenwel reeds volgens de kanttekenaren hier geen reden is, om den mystieken kant uit te gaan, leert de kanttekening; daar wordt van dat „zien” gezegd: „te weten, niet in uw goddelijk wezen, maar in het teeken uwer openbaring”; de kanttekenaar denkt aan het „onweder”, het bijzondere stormteeken, 38:1; 40:1. Aan een „onmiddellijk” zien denkt hij dus niet; het openbaringsmiddel is hem conditie voor dat „zien”. Ook de moderne Leidsche Vertaling denkt bij dat „zien” aan dien storm. Prof. Bleeker vertaalt:

slechts van hooren zeggen had ik van U vernomen, doch thans heb ik met eigen oogen U gezien.

Volgens hem zou het eerste lid slaan op de overlevering, die bijkens het boek voor Job ook menige dwaling had meegebracht, maar zou hij thans uit eigen oogen hebben gezien.

Prof. van Gelderen, Hoofdp. 2e dr., 74, leest er dit in, dat Job erkent, nog altoos meerdere voorlichting noodig te hebben, al is er ook tusschen zijne vroegere godskennis en zijne tegenwoordige een onderscheid als tusschen hooren en zien. Dat dit zien niet de openbaring uitsluit, noch „onmiddellijk” is, bewijst én het feit, dat Job nog meer voorlichting behoeft, alsmede, dat hij hier antwoord geeft op een tweemaal tot hem gekomen spreken Gods (v. Gelderen, 73). Wat het teeken van het onweder betreft, men leze prof. van Gelderen: „De Almachtige antwoordde mij”, — zoo heeft Job in dwaze vermetelheid geroepen aan 'teind van zijne laatste lange rede (31:35). Welnu, de Almachtige zal spreken. Maar in Zijn spreken openbaart Hij Zich dan ook als de Almachtige. Hij spreekt, gelijk Hij gesproken heeft op Sinaï”.

In dat teeken ging hooren met zien samen.

In elk geval is van eenig onmiddellijk zien geen sprake.

Andere verklaringen laten we nu maar rusten.

▼

De tweede vraag, naar aanleiding van dezelfde bespreking, die de vorige inspireerde, mij gesteld, luidt aldus:

Wat hebben we nu eigenlijk te verstaan onder de klaarlijkheid en/of de doorzichtigheid der Heilige Schrift? Ik vind juist, dat de Schrift voor ons (voor het volk onder den preekstoel) op veel plaatsen ik zou haast zeggen ondoorzichtig is, b.v. in de profeten, in de brieven, en in de Openbaringen.

Antwoord: wij verstaan er onder, dat de Schrift, wijl van den Vader der lichten afkomstig, een licht is, dat schijnt; en voorts, dat ze door Gods paedagogische en almachtige zorg zoo geschreven is, dat, al blijven er onpeilbare diepten in, ieder, ook de ongeleerde, die zich ernstig met haar bezighoudt, den weg der zaligheid er duidelijk in vinden kan; daar is geen kerkgezag voor noodig, want — dit tegenover de Roomschen — de Schrift rust niet op de kerk, doch de kerk op de Schrift. Dat niemand de Schrift geheel en al „aan” kan, komt van haar goddelijken inhoud; ook in den hemel blijven onpeilbare diepten. Maar wie ernstig wil, kan uit de Schrift weten wat hij noodig heeft, om met God te leven in verzoende betrekking. Natuurlijk moeten wij de Schrift zelf niet belasten met gebrekkige vertalingen, etc.

K. S.